

การประมาณค่าตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ด้วยชุดคำสั่ง SemiPar ในโปรแกรมอาร์

The Estimation of Nonparametric Regression Model with SemiPar Package in R Program

อัชฌา อระวีพร

Autcha Araveeporn

สาขาวิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

วิธีการปรับให้เรียบที่เรียกว่า Penalized Spline เป็นวิธีการหนึ่งในการประมาณค่าฟังก์ชันจากตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ ซึ่งวิธีการนี้ในการคำนวณค่อนข้างยุ่งยากเพราะต้องมีการปรับค่าที่เรียกว่า ค่าพารามิเตอร์ปรับให้เรียบ (smoothing parameter) ให้เหมาะสมกับฟังก์ชันที่ต้องการประมาณ บทความนี้ได้นำเสนอกลุ่มคำสั่ง SemiPar ในโปรแกรมอาร์ที่ช่วยในการประมาณค่าจากวิธี Penalized Spline ทำให้สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพและการประมาณค่าจากวิธีของ Penalized Spline สมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย และสมการถดถอยกำลังสอง

คำสำคัญ : พารามิเตอร์ปรับให้เรียบ, วิธีการปรับให้เรียบ, สมการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์

Abstract

The Penalized Spline method is one method of smoothing method for estimating function on nonparametric regression model. The Penalized Spline method has a smoothing parameter to adjust the desired flexibility function, so it is very complicated to evaluate function. This paper provides a command of SemiPar package in Program R that can help the user to estimate unknown function, while there is the example to compare the efficiency and estimation of Penalized Spline method, linear regression method, and polynomial regression method.

Keywords : Nonparametric Regression Method, Smoothing method, Smoothing Parameter

---

E-mail address : kaautcha@kmitl.ac.th

1. บทนำ

การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรตาม (y) และตัวแปรอิสระ (x) ตั้งแต่หนึ่งตัวขึ้นไป เป็นวิธีการทางสถิติที่สร้างสมการถดถอยเพื่อใช้พยากรณ์ตัวแปรตาม ซึ่งวิธีการนี้มีข้อสมมติเบื้องต้น คือประชากรต้องมีการแจกแจงแบบปกติ ตัวแปรตามและตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง ความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีความคงที่ และตัวแปรอิสระต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Multicollinearity) ซึ่งบางครั้งข้อมูลที่ต้องการใช้ไม่เป็นไปตามข้อสมมติเบื้องต้นทำให้อาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ได้ เพื่อแก้ปัญหาการวิเคราะห์การถดถอยที่มีข้อสมมติเบื้องต้นมากจึงได้มีการสร้างตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ (Nonparametric Regression Model)

ตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ หรือเรียกว่าวิธีการปรับให้เรียบ (Smoothing Methods) มีหลายวิธีที่นิยมใช้ เช่น วิธี local polynomial regression [1,2] สมการถดถอยแบบสไปไลน์ (regression splines) [3,4] smoothing splines [5,6] และ Penalized Spline [7] วิธีเหล่านี้ไม่มีข้อสมมติเบื้องต้นของข้อมูลแต่เป็นสร้างฟังก์ชันของตัวแปรตาม กับตัวแปรอิสระเพื่อพิจารณาปรับค่าของตัวแปรตามให้เรียบไปตามค่าของตัวแปรอิสระซึ่งขึ้นอยู่กับค่าคงที่ที่เรียกว่า แบนวิทซ์ (Bandwidth) หรือ ค่าพารามิเตอร์ปรับให้เรียบ (smoothing parameter)

วิธีการหาค่าฟังก์ชันของตัวแปรตามในแต่ละวิธีมีการคำนวณที่ค่อนข้างยุ่งยากจึงได้มีการนำเอาโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาช่วยในการสร้างฟังก์ชัน โปรแกรมอาร์ (R Program) เป็นโปรแกรมหนึ่งที่มีการสร้างชุดคำสั่งสำหรับวิธี Penalized Spline เรียกว่า ชุดคำสั่ง SemiPar เป็นชุดคำสั่งที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างฟังก์ชันปรับให้เรียบ สำหรับตัวแปรอิสระตัวเดียวและมากกว่า นอกจากนี้ยังสามารถพยากรณ์ข้อมูลของตัวแปรตามในอนาคตได้อีกด้วย

โปรแกรมอาร์ เป็นโปรแกรมที่เขียนเป็นภาษาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้ที่ต้องการใช้สามารถดาวน์โหลดโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายที่เว็บไซต์ <http://www.R-project.org> ซึ่ง โปรแกรมนี้ได้พัฒนามาจากภาษาเอส (S Language) โดย Becker และ Chambers [8] Becker และคณะ [9] Chambers และ Hastie [10] และ Chambers [11] ในโปรแกรมอาร์มีชุดคำสั่งสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเภทอยู่มากมายแล้วขึ้นอยู่กับผู้ว่าต้องการใช้เรื่องใดก็สามารถดาวน์โหลดได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ในบทความนี้ได้นำเสนอตัวแบบของสถิติแบบไร้พารามิเตอร์ วิธี Penalized Spline เพื่อใช้สำหรับสร้างฟังก์ชันการปรับให้เรียบ และการเขียนชุดคำสั่ง SemiPar ในโปรแกรมอาร์

2. วิธี Penalized Spline

การสร้างตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์สามารถเขียนฟังก์ชันอย่างง่ายได้ดังนี้

$$y_t = f(x_t) + \varepsilon_t, \quad t = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

เมื่อ $x_t, t = 1, 2, \dots, n$ คือตัวแปรอิสระ $y_t, t = 1, 2, \dots, n$ คือตัวแปรตาม $f(x_t)$ เป็นฟังก์ชันการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณ และ $\varepsilon_t, t = 1, 2, \dots, n$ แทนค่าความคลาดเคลื่อน

Eubank [3] และ Eubank [4] ได้เสนอวิธีการสร้างสมการถดถอยแบบสไปไลน์ (regression spline) เป็นวิธีเฉพาะโดยพิจารณาขอบเขตในกลุ่มของค่า

$$\tau_0, \tau_1, \tau_2, \dots, \tau_K, \tau_{K+1} \quad (2)$$

ซึ่งจะอยู่ในช่วง $[a, b]$ ที่ขอบเขต $a = \tau_0 < \tau_1 < \dots < \tau_K < \tau_{K+1} = b$ โดยกำหนดค่าขอบเขตเรียกว่า ค่าน็อต (knot) และ $\tau_r, r = 1, 2, \dots, K$ เรียกว่าค่าน็อตภายในหรือค่าน็อตเริ่มต้น

สมการถดถอยแบบสไปไลน์สามารถสร้างโดยใช้การยกกำลัง l ค่าของ l กำหนดจากลักษณะของข้อมูล เมื่อข้อมูลมีลักษณะเป็นค่าคงที่ ค่า $l = 0$ ลักษณะเชิงเส้นตรง $l = 1$ ลักษณะกำลังสอง $l = 2$ และลักษณะยกกำลังสาม $l = 3$ กับ ค่าน็อต K ขึ้นอยู่กับฟังก์ชันสูญเสียและค่าขอบเขตภายใน $(\tau_1, \tau_2, \dots, \tau_K)$

$$1, x, \dots, x^l, (x - \tau_1)_+^l, \dots, (x - \tau_K)_+^l \quad (3)$$

เมื่อ w_+^l คือ การยกกำลัง l ของค่าที่เป็นบวก w โดยที่ $w_+ = \max(0, w)$

ในสมการที่ (3) เป็นการใช้การยกกำลังของการแบ่งค่า ซึ่งสามารถนำไปใช้เขียนฟังก์ชันการถดถอยแบบสไปไลน์ได้ดังนี้

$$f(x) = \sum_{s=0}^l \beta_s x^s + \sum_{r=1}^K \beta_{l+r} (x - \tau_r)_+^l \quad (4)$$

เมื่อ $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_{l+K}$ เป็นค่าสัมประสิทธิ์ที่ต้องการประมาณเพื่อให้ได้ตัวประมาณที่เหมาะสมโดยใช้วิธีให้ทำให้ฟังก์ชันสูญเสียมีค่าต่ำสุด

จากงานวิจัยข้างต้น Ruppert และ Carroll [12] ได้พัฒนาการถดถอยแบบสไปไลน์วิธี Penalized Spline เป็นวิธีการประมาณค่าฟังก์ชันปรับให้เรียบโดยใช้ฟังก์ชันการแบ่งค่าแบบยกกำลัง (Truncated Power Function) ซึ่งสามารถเขียนฟังก์ชันได้ดังนี้

$$f(x_t) = \sum_{j=0}^{m-1} \alpha_j x_t^j + \sum_{l=1}^K \beta_l |x_t - \tau_l|^{2m-1} \quad (5)$$

เมื่อ $\beta = [\beta_1, \dots, \beta_K]^T \sim N(0, \sigma_\beta^2 \Omega^{-1/2} (\Omega^{1/2})^T)$ กำหนดให้ค่า (a, b) ของ Ω หมายถึง $|\tau_a - \tau_b|^{2m-1}$ และค่าสัมประสิทธิ์ของ $|x_t - \tau_l|^{2m-1}$ เป็นค่า penalized ซึ่งนำค่าน็อตที่ลำดับ K มาใช้

ส่วนค่า m ที่ปรากฏในสมการที่ (5) โดยค่า m สามารถกำหนดได้ 4 ค่าคือ 0 1 2 3 แต่ละค่าจะแสดงลักษณะของข้อมูลเป็น ค่าคงที่ ($m=0$) เชิงเส้นตรง ($m=1$) รูปแบบกำลังสอง ($m=2$) และรูปแบบยกกำลังสาม ($m=3$) ในการกำหนดค่าเหล่านี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล

ในบทความนี้สนใจข้อมูลของตัวแปรตามที่มีลักษณะกำลังสอง (quadratic) หรือ $m=2$ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่มีลักษณะไม่อยู่ในรูปแบบเชิงเส้นสามารถเขียนฟังก์ชันได้ ดังนี้

$$f(x_t, \theta) = \alpha_0 + \alpha_1 x_t + \sum_{l=1}^K \beta_l |x_t - \tau_l|^3 \quad (6)$$

เมื่อ $\theta = (\alpha_0, \alpha_1, \beta_1, \dots, \beta_K)^T$ คือค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแบบการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ และค่านี้อัด คือ $\tau_1 < \tau_2 < \dots < \tau_K$ ซึ่งค่า K สามารถเลือกใช้ได้จากวิธีพิจารณาความแตกต่างกันระหว่างข้อมูลจริงและค่าที่ประมาณได้ (cross validation method) หรือเกณฑ์การพิจารณาตัวแบบ เช่น BIC หรือ AIC

ตัวประมาณของ Penalized Spline ($\hat{f}(\cdot)$) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปเมตริกซ์ได้ดังนี้

$$\hat{f} = C(C^T C + \lambda^3 D)^{-1} C^T y \quad (7)$$

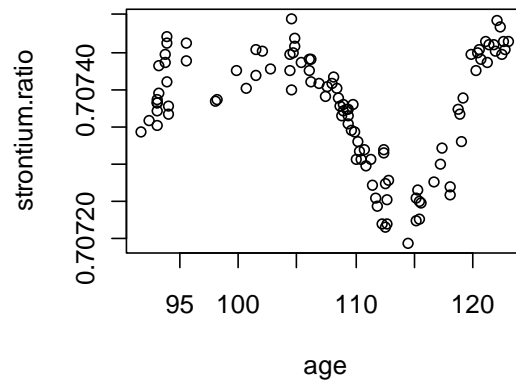
เมื่อกำหนดให้ λ คือค่าพารามิเตอร์ปรับให้เรียบ (Smoothing Parameter) และ $\hat{f}(x)$ เป็นตัวประมาณไม่เอนเอียงเชิงเส้นที่ดีที่สุด (EBLUP) ([13]) และเมตริกซ์ C และ D คือ

$$C = \begin{bmatrix} 1 & x_t & |x_t - \tau_l|^3_{1 \leq l \leq K} \end{bmatrix}_{1 \leq t \leq n} \quad D = \begin{bmatrix} 0_{2 \times 2} & 0_{2 \times K} \\ 0_{K \times 2} & (\Omega_K^{1/2})^T \Omega_K^{1/2} \end{bmatrix}$$

ชุดคำสั่ง SemiPar ในโปรแกรมอาร์ จะช่วยในการประมาณค่าตัวประมาณของ Penalized Spline ($\hat{f}(\cdot)$)

3. ตัวอย่าง

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์นี้เก็บโดย Bralower และคณะ [14] เป็นการวัดข้อมูลอัตราส่วนของไอโซโทปสตรอนเทียม (strontium isotope) ซึ่งสามารถพบได้ในซากดึกดำบรรพ์ของหอยให้เป็นตัวแปรตาม และอายุของซากหอยดึกดำบรรพ์มีหน่วยเป็นล้านปี ให้เป็นตัวแปรอิสระ ทั้งหมด 160 ค่า ลักษณะการกระจายของข้อมูลดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แสดงแผนภาพการกระจายของอัตราส่วนไอโซโทปสโตรเทียมและอายุของซาก
หอยคืดำบรรพ์

ในการประมาณค่าตัวประมาณของ Penalized Spline ($\hat{f}(\cdot)$) สามารถเรียกชุดคำสั่ง
SemiPar จากโปรแกรมอาร์ด้วยคำสั่ง (ในโปรแกรมอาร์จะแสดงเครื่องหมาย > ก่อนเขียนคำสั่ง)

```
> library(SemiPar)
```

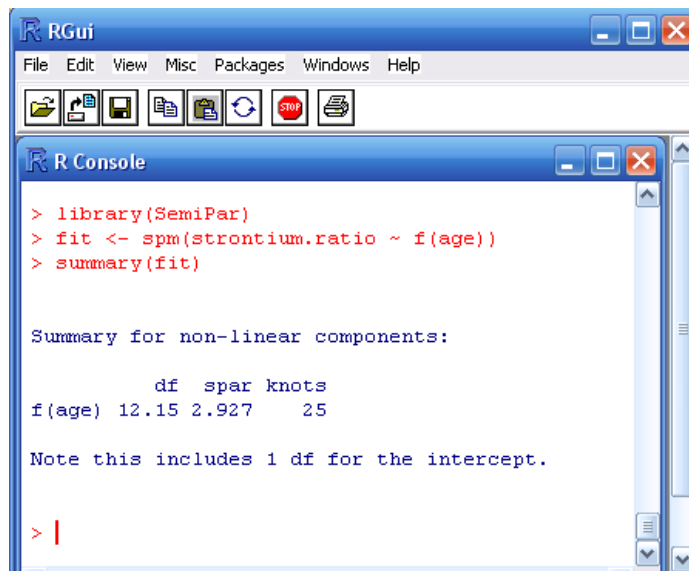
หลังจากนั้นประมาณโดยกำหนดให้ตัวแปรตามชื่อ strontium.ratio และตัวแปรอิสระชื่อ age ด้วยคำสั่ง

```
> fit1 <- spm(strontium.ratio ~ f(age))
```

ถ้าต้องการดูผลลัพธ์ให้กำหนดคำสั่ง

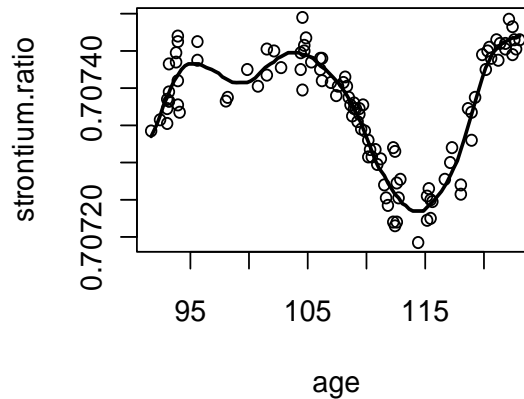
```
> summary(fit1)
```

จะปรากฏผลลัพธ์ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 แสดงผลลัพธ์จากโปรแกรมอาร์

จากผลลัพธ์ที่ได้ค่า df คือค่าผลรวมเส้นทแยงมุมของ เมตริกซ์ $C(C^T C + \lambda^3 D)^{-1} C^T$ ค่า $spar$ คือค่า λ หรือเรียกว่าค่า พารามิเตอร์ปรับให้เรียบ และค่า knots แทนค่านี้อัด ซึ่งผลลัพธ์ที่จากการประมาณค่าสามารถเขียนเป็นกราฟเส้นแสดงดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 แสดงกราฟที่ได้จากการประมาณด้วยวิธี Penalized Spline

จากตัวอย่างข้อมูลชุดเดิมสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายจากคำสั่ง

```
> fit2 <- lm(strontium.ratio ~ age)
```

ได้สมการถดถอยจากวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ดังนี้ $\hat{y} = 0.7075 - 1.43 \times 10^{-6} x$ ดังรูปที่ 4 และถาดลองปรับสมการให้อยู่ในรูปสมการถดถอยกำลังสองด้วยคำสั่ง

```
> Z = age^2
```

```
> fit3 <- lm(strontium.ratio ~ age + Z)
```

ได้สมการถดถอยจากวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ดังนี้

$$\hat{y} = 0.71103 - 6.723 \times 10^{-5} x + 3.067 \times 10^{-7} x^2 \text{ ดังรูปที่ 4}$$

จากรูปแบบสมการถดถอยทั้ง 3 วิธีนี้ได้แก่

1. วิธี Penalized Spline จากรูปแบบสมการถดถอยแบบไร้พารามิเตอร์ (จากรูปที่ 2)
2. วิธีการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression) (จากรูปที่ 4)
3. วิธีการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยกำลังสอง (Polynomial Regression) (จากรูปที่ 4)

```

RGui (32-bit)
File Edit View Misc Packages Windows Help

R Console
> data(fossil)
> attach(fossil)
> plot(fossil)
> fit2 <- lm(strontium.ratio ~ age)
> fit2

Call:
lm(formula = strontium.ratio ~ age)

Coefficients:
(Intercept)      age
 7.075e-01  -1.430e-06

> Z = age^2
> fit3 <- lm(strontium.ratio ~ age + Z)
> fit3

Call:
lm(formula = strontium.ratio ~ age + Z)

Coefficients:
(Intercept)      age          Z
 7.110e-01  -6.723e-05   3.067e-07

> |
    
```

รูปที่ 4 แสดงผลลัพธ์จากโปรแกรมอาร์ จากวิธีสมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย และวิธีการถดถอย ยกกำลังสอง

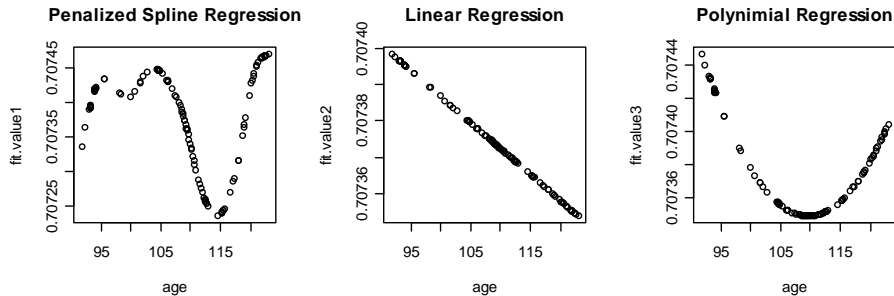
พิจารณาประสิทธิภาพการประมาณด้วยวิธีหาค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง (MSE) จากสูตร

$$MSE = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2}{n}$$

เมื่อ y_i คือค่าสังเกตจากข้อมูลจริง และ $\hat{y}_i$ คือค่าที่ได้จากการประมาณ ได้ผลดังนี้

วิธี	Penalized Spline	Linear Regression	Polynomial Regression
MSE	5.6059×10^{-10}	5.5612×10^{-9}	4.9040×10^{-9}

จากรายพบค่า MSE ของวิธี Penalized Spline มีค่าต่ำสุดรองลงมาคือ สมการถดถอยกำลังสองและ สมการถดถอยเชิงเส้น หรือสามารถดูการกระจายของค่าประมาณ ได้จากรูปที่ 5

รูปที่ 5 แสดงการประมาณค่าจากวิธี Penalized Spline วิธีสมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย และวิธีถดถอยยกกำลังสอง

จากรูปที่ 5 จะเห็นได้ว่าลักษณะของข้อมูลมีความสำคัญต่อการเลือกวิธีในการประมาณค่าฟังก์ชัน จากรูปแรกวิธี Penalized Spline เหมาะสำหรับข้อมูลที่มีลักษณะไม่เชิงเส้นและตัวแปรอิสระไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลเชิงปริมาณก็สามารถใช้เพื่อประมาณค่าฟังก์ชันได้ ส่วนวิธีสมการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) เหมาะสำหรับตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันในเชิงเส้น และวิธีสุดท้ายคือสมการถดถอยเชิงเส้นยกกำลังสอง (Polynomial Regression) เหมาะสำหรับข้อมูลที่มีรูปแบบเป็นเส้นโค้งกำลังสอง ดังนั้นก่อนที่จะเลือกวิธีใดควรสร้างแผนภาพการกระจายเพื่อดูลักษณะการกระจายข้อมูลก่อนที่จะเลือกวิธีที่เหมาะสมในการประมาณค่า

4. บทสรุป

การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ไม่มีปัญหาทางลิขสิทธิ์ เช่น โปรแกรมอาร์ ช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทำงานได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ในโปรแกรมอาร์มีชุดคำสั่งอยู่มากมาย ชุดคำสั่ง SemiPar ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดได้ฟรีผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยเรียกจากโปรแกรมอาร์ ชุดคำสั่งนี้ช่วยในการประมาณค่าฟังก์ชันจากวิธีของ Penalized Spline ได้สะดวกมากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลที่มีลักษณะไม่เชิงเส้น (Non-linear) และข้อมูลไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของการประมาณค่าจากการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว การใช้ตัวแบบการถดถอยแบบไรพารามิเตอร์ช่วยในการประมาณค่าฟังก์ชันได้ดีกว่า

ในบทความนี้จึงได้อธิบายคำสั่งของการทำงานที่จำเป็นในการประมาณค่าฟังก์ชันจากวิธี Penalized Spline อย่างละเอียดเหมาะสำหรับผู้สนใจที่จะวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลด้วยวิธีนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Wand, M.P. and Jones, M.C., 1995. Kernel Smoothing. Chapman and Hall, London.
- [2] Fan, J. and Gijbels, I., 1996. Local Polynomial Modelling and Its Applications. Chapman and Hall, London.
- [3] Eubank, R.L., 1988. Spline Smoothing and Nonparametric Regression. Marcel Dekker, New York.
- [4] Eubank, R.L., 1999. Nonparametric Regression and Spline Smoothing. Marcel Dekker, New York.
- [5] Wahba, G., 1990. Spline Models for Observational Data. , SIAM, Philadelphia, PA.
- [6] Green, P.J. and Silverman, B. W., 1994. Nonparametric Regression and Generalized Linear Models: A Roughness Penalty Approach. Chapman and Hall, London.
- [7] Ruppert, D., Wand, M.P. and Carroll, R.J., 2003. Semiparametric Regression. Cambridge University Press.
- [8] Becker, R.A. and Chambers, J.M., 1984. S. An Interactive Environment for Data Analysis and Graphics. Wadsworth and Brooks/Cole, Monterey.
- [9] Becker, R. A., Chambers, J. M., and Wilk, A. R., 1988. The NEW S Language-A Programming Environment for Data Analysis and Graphics. Chapman & Hall, New York.
- [10] Chambers, J. M. and Hastie, T. J., 1992. Statistical Models in S. Chapman & Hall, New York.
- [11] Chambers, J. M., 1998. Programming with Data. A Guide to the S Language. Springer-Verlag, New York.
- [12] Ruppert, D. and Carroll, R.J., 2000. Spatial-adaptive penalties for spline fitting. *Australian and New Zealand Journal of Statistics*, 42, 205-224.
- [13] Robinson, G. K., 1991. That BLUP is a good thing : the estimation of random effects. *Statistical Science*, 6 , 15-51.
- [14] Bralower, T.J., Fullagar, P.D., Paull, C.K., Dwyer, G.S. and Leckie, R.M., 1997. Mid-cretaceous strontium-isotope stratigraphy of deep-sea sections. *Geological Society of America Bulletin*, 109, 1421-1442.